

INTER NOS.

PAPE - de Afscheiding - JANSSEN.

V.

Moet Scholte nog procederen na het Koninklijk Besluit?

Den 26en Februari 1835 schrijft Pape:

„Scholte is volgens geruchte" — „geheel vrijgesproken, volgens anderen is zijn zaak 8 dagen geadjourneerd" [Dezen hadden gelijk, hij werd den 27en te Appingedam vrijgesproken]. — „alleen dit weet ik, dat de spanning blijft voortduren, en de zaak niet beter zal worden als de knaap finaal vrijgesproken retourneert of geretourneerd is.

„Hier komt nog bij, dat er volstrekt geen voortgang, veel minder afdoening van onze kwesties plaats grijpt, want op mijn aanvraag aan den Gouverneur om S. met de politie de Pastorij te doen ontruimen, ontvang ik hoegenaamd geen antwoord, en opzigtelijk de procedure omtrent kerk en diaconiefonds, vind ik mij in eene onaangename correspondentie gewikkeld met onzen Procureur (Holster) en advocaat Ganderheyden te 's Bosch. Deze laatste maakt mij allerhande bedenkingen, oppert ongedachte zwaarigheden en eindigt met de verklaring dat hij definitief weten wil, of het Bestuur het wagen wil, dat hij de kwestie entamineert.

„Was ik het Klassikaal Bestuur, dan schreef ik: „Zet de zaak door", maar nu heb ik met het Bestuur tevens te doen, of liever met den Praeses, wiens opinie ik morgen verwacht, ofschoon ik hem geschreven heb, dat mijns inziens, de bedenkingen van Ganderheyden van geen gewicht zijn, en wij slechts de confidentieele elucidaties van hooger bestuur te volgen hebben.

„De bedenkingen van Ganderheyden zijn hoofdzakelijk de volgende:

„1e. Het Kl. Best. noemt zich bevoegd om te procederen wegens de diaconiefonds, uit welke wet blijkt zulks.

„2e. Het wil als notabelen een actie institueeren tegen de kerkvoogden, en geene wet autoriseert het daartoe.

„Ik heb plan te antwoorden op No. 1, dat het Klassikaal Bestuur als oppertoezicht hebbende over de gemeente, en als kerkeraad geconstitueerd zijnde, in deze dubbele betrekking, recht heeft, om jure tot het behoud en bezit der Diaconiefonds te procederen; en op no. 2 dat het voor Doeveren als Notabelen, en voor Genderen met de 2 kerkvoogden door het Prov. Collegie geautoriseerd is [Is deze autorisatie nu afgekomen en die van het Prov. Kerkbestuur niet?], om een Regterlijke actie aan te vangen. Mocht ongelukkig Van Spall door de consideratiën van den Advocaat, bevreesd gemaakt worden, dan zal ik toch slechts voortgaan, er komt dan, wat er van komt, want dat „niets doen", doet meer kwaad, dan dat wij in de gegeven omstandigheden iets in den vorm verkeerd deden."

„Het heeft mij bevreemd dat Scholte in zijn laatste petitië, evenals in de eerste Acte van Afscheiding, zijn aanhangers heeft laten verklaren, dat zij zich „voor het tegenwoordige" houden aan de Syn. van 1618, 19. Heeft de man dan nog andere plannen in het hoofd?" [N.B. Scholte schreef in 1837 een andere kerkenordening!]

Het schijnt hoog spel, als de scriba zelfs zonder den praeses wil voortgaan „er komt dan, wat er van komt", maar... hij heeft immers alle troeven in handen: het stuk van 12-12-34, zoo noodig dagelijksche voorlichting van 's Minister's Adviseur, en... al wie hem tegen zou willen werken, krijgt immers te eeniger tijd toch met Den Haag te doen! — Succes verzekerd!

De zwijgende Gouverneur heeft reeds poolshoogte genomen in de residentie, en verleent daaraan aan Pape alle medewerking.

„De Gouverneur, zich bezwaard achtende ten aanzien van het aanzoek des Klassikaal Bestuurs om maatregelen van politie tot verdrijving van Scholte, heeft derwegen aan onzen Minister [van Eeredienst] geschreven. Na overleg met den Minister van Justitie heeft de heer Van Pallandt [Min. van Eeredienst] een voordracht gedaan aan Zijne Majesteit, bij gelegenheid der conferentie van gisteren, welke ik mij vleie dat voldoende gevolgen zal hebben." [Janssen, 27 Febr.]

De Koning heeft „A" gezegd, door Scholte, als predikant, geen audientie meer te verleenen, „B" door Van Setten te benoemen, nu volgt „C": Scholte wordt zoo meteen „in naam des Konings" uit de pastorie gezet, en na deze hooge uitspraak over de goederen komt het „proces" over de goederen vanzelf tot een glorieus einde!

Pape, 11 Maart: „Is er iets, dat mij in deze dagen genoegeen heeft gedaan, dan is het het Koninklijk besluit ter ontruiming der Pastorij door Scholte. Denzelfden dag heb ik mij reeds aan de Ged. Staten van Noord-Brabant ingevolge hetzelfde geadresseerd, terwijl ik hoop en vermoed dat hun Edel Gr. Achtb. er een krachtig gevolg aan zullen geven.

„S. heeft zijn zaak te Appingedam, zooals ik hoor, met kosten en al, gewonnen; althans alles is te Doeveren en Genderen in glorie, en men is boven de wolken met dit resultaat, daar S. niet nalaat de gemoederen op te winden en tot volharding te stemmen.

„Rauw zal de citatie voor de Regtbank te Den Bosch, welke hedenmiddag den kerkvoogden beleeft wordt, hun in de ooren klinken, (die der diakenen volgt eerstdaags) en een onnangenamen wanklank in den algemeenen jubel veroorzaken. De 21e dezer is de bepaalde dag ter uitwijzing van de kwestie. Ik hoop dat Ganderheyden dezelve goed op het touw zal hebben, want het geldt hier beginselen van het uiterste gewigt voor de rust onzer Herv. Kerk.

„S. houdt dagelijks oefeningen, — heeft zijn tuin laten bewerken, zijne broeibakken in orde doen brengen etc. etc. De man houdt zich goed."

Pape, 24 Maart. — „Eergisteren heb ik eene informatie van de Gedeputeerde Staten ontvangen, lastgeving inhoudende aan Millenaar, Burgemeester van Doeveren, om na drie dagen Scholte de Pastorij te doen ontruimen, en daartoe desnoods de Brigade Marechaussées hier te ontbieden.

„Ik geloof, dat men de zaak der ontruiming te licht schat; want, daar Scholte, naar men zegt, verklaard heeft, slechts voor geweld te zullen wachten, daar de gemoederen zoo zeer in gisting zijn, en men alles waant gewonnen te hebben sedert de vrijpraak van Scholte, zoo ben ik met reden beducht, dat men huldgemeen worden, en ten zachtste genomen, de Marechaussée ontwapenen zal. Van een fanatiquen, fantastiquen geest is ook het ergste te duchten, en mijns inziens moest men uit Waalwijk 150 mineurs detacheren naar Doeveren en Genderen". Pape heeft zich hiertoe in verbinding gesteld met Boll, burgemeester van Genderen, „die voor zijn collega Millenaar alles beredert". „Op mijne missive is hij dadelijk overgekomen, en deelt, hoe moedig hij anders ook is, ten volle mijne meening, en om alle verwijt te voorkomen, reis ik hedenmiddag met den Burgemeester Boll naar 's Bosch, om den Gouverneur van onze bezwaren te onderrichten, en sterkere magt te vragen."

Pape 25 Maart: „Ik ben heden uit 's Bosch geretourneerd en medde UE. het resultaat mijner reis." Pape's plan werd niet geheel afgewezen, „de heer Boll ontving het verlof om een Detachement van 25 Curassiers met een officier aan het Prov. Gouvernement te verzoeken, die dan ook dadelijk bevel zullen erlangen om te marcheren en provisioneel 4 weken ingelegerd zullen blijven". — „Ik ben recht in mijn schik, dat mijn idee bijval heeft gevonden, en van een groot bezwaar ben ik ontheven. Weldadig zal deze maatregel ook op Almkerk werken, waar het alles behalve rustig is, en wat bij velen redenen van verstandig betoog niet kunnen uitwerken, dat zal bij hen de force brutale te weeg brengen. Later geef ik UE. bericht van den afloop. Heden zijn de manschappen reeds aangevraagd.

„En wien vond ik in de stoomboot naar Den Bosch? — Scholte! en... zijne vleugel-adjutanten Joh. Branderhorst en Dirk Boll. — Wij groetten elkander wederkeerig, en Scholte begon met mij het eerst een gesprek. Het is lang, Dominé Pape, dat wij elkander wel gesproken hebben. Ik: dat is zoo, mijnheer Scholte. — Hij: is uw zoon, die in de Tabak werkt, reeds geplaatst? — Ik: Neen, het is zoo bezwaarlijk, thans iemand te plaatsen. Ziedaar mijn geheel discours met hem in drie uren overvaart, want hoe gaarne hij ook met mij in aanraking wilde komen, vermijde ik dit liefst, en liet hem beleefdelijk zitten. — Kennissen vond ik genoeg tot aangename tijdruitting. S. zat de Bredasche Courant van buiten te leeren, en in 's Bosch komende heeft hij een oefening gehouden.

„Des anderen daags was er comparitie voor de Regters commissarissen, voor wie de ex-kerkvoogden geëiteld waren, om over onze admittie tot gratis procederen gehoord te worden. Ik meende, dat het kiescher ware, daar niet heen te gaan, maar liever het relaas van Ganderheyden af te wachten. Deze zeide mij dan ook later, dat Scholte terstond het woord voor zijne kerkvoogden had willen opvatten, maar dat op zijn (Ganderheyden) verzoek, hem als niet-gedagvaard het woord ontzegd werd. Hij hield zich derhalve stil, maar is gewis in zijne verwachting teleurgesteld, want hij had een geheel pakket met boeken en schrifturen bij zig. — Waarom had hij niet liever vooraf zig een volmacht laten geven door de ex-kerkvoogden?"

Scholte (zie Offie. Stukken pg. 17 e.v.) verhaalt:

De advocaat der Classis „kwam dadelijk, vóór dat er nog iets verhandeld was, in oppositie tegen mijne verschijning aldaar", waarop de kerkvoogden verzochten „dat ik [als president van onzen kerkeraad] voor hen het woord mocht doen, doch dit werd afgeslagen". De kerkvoogden betoogen dan, dat de gemeente te Doeveren en de gemeente te Genderen zich van het kerkbestuur hadden afgescheiden, dat er voor dat bestuur geen gemeente bestond". — „en dat zij niet gezind waren om de kerkegoederen af te geven aan het klassikaal bestuur voor dat zij bewijs van eigendomsregt medebrachten. Toen konden wij weder vertrekken in afwachting van dat bewijs, hetgeen wij altijd ge-

meend hebben, en nog meenen dat regterlijk zijn moet; er waren wel geruchten in omloop en het had ook wel in de Haarlemmer courant gestaan, dat ik door de burgerlijke overheid uit de pastorie zou gezet worden, doch dit vond hij niemand onzer, vooral nu, daar men verzocht had te procederen, ingang; te minder verwachtten wij dit nu, daar het genoeg bekend was, dat mijn vrouw sedert 14 dagen aan de anderdaagsche koorts lag."

Terecht voegt Scholte hieraan toe: „Doch ik heb al weder moeten leeren, dat men van de zoogenaamd hervormde kerkbestuurders niet veel goeds te wachten heeft."

„Met Ganderheyden", zoo vervolgt de scriba zijn brief, „heb ik lang en breed gesproken, en juist zijn denkbeeld qua la forme importe le fond, hetwelk het uwe is, deed hem huiverig denken over den goeden afloop der zaak, wanneer niet te vooraf ook namens een (nog te benoemen) kerkvoogd van Doeveren, de procedure werd geëntameerd, en 2e niet bewezen werd dat er te Genderen geen kerkerand kan zijn, om daardoor de voortdurende bevoegdheid van het Kl. Best. te constateeren." Over 'teerste zal Keer nog eens met Ganderheyden spreken. „Omtrent het 2e punt heb ik met Pape van Heusden [niet Pape, maar „Pape" J. van Heusden, Praeses Prov. Kerkbestuur], die toevallig in 's Bosch was, en Augustini gesproken, en het Prov. Collegie zal op gemotiveerde aanvraag van het Kerkbestuur een declaratoir of certificaat, of soortgelijk stuk! verleenen, waaruit de onmogelijkheid ter daartelling van een kerkeraad zal blijken." Zoo tracht men de bezwaren, ook door Scholte's kerkvoogden ingebracht, nog zooveel mogelijk te ondervangen.

„Hedenmorgen uit 's Bosch geretourneerd, was het eerste gezicht dat ik in de stoomboot ontmoette — Scholte, diep in gesprek met monsieur Luyben gewikkeld. Veel wijsheid zal er niet verhandeld zijn, want L. is een man, die weinig gezond verstand heeft. — Gelukkig, zeide Ganderheyden (Luyben's collega), dat hij de advocaat van Scholte is."

„Ziedaar alles wat ik UE. gaarne wilde melden."

Op Maandag 30 Maart, na een enkele dag uitstel, omdat mevrouw Scholte niet vervoerd kon worden, transporteert Scholte zijn vrouw en kind naar Genderen, ontruimt de pastorie, en neemt des avonds ook zelf zijn intrek in twee hem afgestane kamers te Genderen. (Offie. Stukken, pg. 193). Pape meent, dat Scholte zelf des Dinsdagmorgens vertrok, en weet geenerlei ordeverstoring te melden.

De ontruiming geschiedde in volmaakte rust, en dat, terwijl we van Marechaussées niets vonden vermeld, zeker zonder Pape's 120 mineurs, en ook zonder de 25 cavaleristen; eerst na de ontruiming wordt er met de kerkklok geklept (s Dinsdags), de komst van bereden manschappen bekend gemaakt, en (Pape) „zijn er 30 kurassiers met een Officier te Genderen binnengerukt en zullen daar provisioneel blijven." (De pastorie stond in Doeveren). Neen! aan gewelddadig verzet denkt Scholte niet; zodra Burgemeester en Assessoren, op 26 Maart, hem gelastten zijn woning te verlaten, hebben zij (volgens hun eigen verslag) „van Zijn Eerw. tot antwoord bekomen, bereid te zijn om zich aan dit bevel te onderwerpen, en van stonden aan met de ontruiming een aanvang te maken, doch dat hij zich voorbehield om deze zaak in rechten te vervolgen..." In rechten, — och arme...

W.

K. B.

VAKWETENSCHAP EN PRAKTIJK

Bijbelsche Zeevaart.

De Ark van Noach.

Gen. 6:14-16.

De Bijbel, nog slechts enkele tientallen jaren in de Nederlandsche volksaal overgezet, had ook op den Zeventiende-eeuwschen zeeman grooten invloed. Meer nog dan tegenwoordig leefde toen ons volk en ook ons varensvolk in zijn brede lagen — zij het misschien uitwendig — bij de Heilige Schrift. Het behoeft dan ook niet te verwonderen, dat h.v. de zeeman, die nu in zijn eigen taal, zelf, den Bijbel kon lezen, ook die dingen in de Schrift, die hij als man van het vak opmerkte — al is de Bijbel daarvoor niet in de eerste plaats — zijn heel speciale aandacht hadden. Bezien in dat licht behoeft het geen betoog, dat de „arke Noachs" zijn volle attentie genoot.

„De Godvreezende zeeman", een zeemansboek uit 1748, opnieuw uitgegeven in 1882, een preek- en gebedenboek, dat heden nog wel op de visschersvloot wordt gelezen, geeft op blz. 144 een verhaal over een Hoornschen koopman, die in 1694 „uit nieuwsgierigheid onderscheiden schepen bouwen liet naar de gedaante van Noachs ark". Een dezer vaartuigen was 120 voet lang, 20 voet breed en 12 voet diep.

Terwijl het schip nog op de helling stond onder- vond de bouwmeester spot en hoon. Naderhand,

toen het
het schip
een va
zonder
voorzien
Een s
voldeed.
Een s
sen, eve
genoem
de Stab
Of dez
niet na
van de

In h
versch
neerge
helm (c
nus, e
Men l

ark het
en ook
dat ool
264 v.
de Oud
een drij
normaa
moeten
zeker c
meebre
een Me
Het on
der gev
van het
van Ne
en die

Alleen
bagage
tijd, br
niet in
bij mo
bergrui
stabilite
minder

De e
milief
al zou
taberna
ding v
hebben
staande
gebruik
en zijn
werk, i
al die

Wan
de eer
moet s
„Ma
Noach
van m
een wo
voor h
voor o
schip
tegen c
drijven

Verv
ark m
Welke
bekend
soort c
nistisel
sen- o
sterk,
stand

Merk
gemaal
Nu
ark v
worden
soort
lijk an
Noach
zien v
gazijne
Ventila
zelf.?)

We l
gevaar

Met
aandac
verlee
tigt Ge
dat di
van bi
naden
breuev
als vol
de eer
met la
dreden
Daarn
gens v
pek ge